

ЛЬВІВСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

CUESC

Львівський національний університет імені Івана Франка
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

**МЕТАМОДЕРНІЗМ У ЛІТЕРАТУРІ
ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ:
«ДЗЕРКАЛО В ДЗЕРКАЛІ»**

14 квітня – 25 травня 2025 року

¹²⁵⁶
1996
LIHA-PRES

¹²³³

Львів – Торунь
Liha-Pres
2025

УДК 141.78-021.68:82(062.552)

М 54

Організаційний комітет:

Мацевко-Бекерська Лідія Василівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури Львівського національного університету імені Івана Франка, керівник Науково-методичного центру дослідження та викладання літератури Львівського національного університету імені Івана Франка;

Бораківський Любомир Адамович – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри міжкультурної комунікації та перекладу Львівського національного університету імені Івана Франка, декан факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка;

Криштанович Світлана Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського;

Кушнір Ірина Богданівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри світової літератури Львівського національного університету імені Івана Франка;

Кохан Роксоляна Андріївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжкультурної комунікації та перекладу Львівського національного університету імені Івана Франка.

Метамодернізм у літературі та літературознавстві: «дзеркало в дзеркалі»: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 14 квітня – 25 травня 2025 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. – 136 с.

ISBN 978-966-397-513-9

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Метамодернізм у літературі та літературознавстві: «дзеркало в дзеркалі»» (14 квітня – 25 травня 2025 року).

УДК 141.78-021.68:82(062.552)

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2025

© Центр українсько-європейського
наукового співробітництва, 2025

ISBN 978-966-397-513-9

ЗМІСТ

Метапоетика води в творчості Адама Ніколсона: художні, історичні та екологічні виміри	
Бандровська О. Т.	6
Elements of metamodernism in the poem “My Hero” by Billy Collins	
Bernar G. B.	9
Пропагандистське осліплення бойчукіста Самсона в пролетарській „Повісті наших днів” (1927) Петра Панча	
Бестюк І. А.	11
Нонконформізм у постмодерністському романі В. Геррндорфа «Чік»	
Белозорова Ю. С.	14
Поетика дзеркала: інтермедіальність прийому „mise en abyme” в дослідженні Себастьяна Феврі	
Бровко О. О.	16
Рецепція як чинник формування жанрового фенотипу англійського інтелектуального роману	
Бугрій А. С.	19
Гра як пост(–) і метамодерністський маркер в однойменному романі Анни К. Шевченко	
Вишницька Ю. В.	22
Трейсі Леттс про великі трагедії малого дому (на матеріалі драми «Серпень: округ Осейдж»)	
Гальчук О. В.	25
«Жага справжнього» у книзі Андрія Любки «У пошуках вараварів. Подорож до країв, де починаються й не закінчуються Балкани»	
Гапон Л. О.	29
Поміж жертвами, катами і спостерігачами: авторські інтенції образотворення в романі Р. Зайферт «Хлопчик узимку»	
Горбач Н. В.	33
Психологічний простір героїв роману Степана Процюка «Десятий рядок»	
Дашко Н. С.	37
Художнє моделювання проблеми посттравматичного стресового розладу в романі «Мами» Марії Матіос	
Доброскок С. О.	39
Автобіографічний дискурс у творчості Салмана Рушді	
Євтушенко С. О.	43

Література:

1. Шевченко Анна К. Гра. / Пер. з англ. В. Горбатька. К. : Нора-Друк, 2017. 336 с.

ТРЕЙСІ ЛЕТТС ПРО ВЕЛИКІ ТРАГЕДІЇ МАЛОГО ДОМУ (НА МАТЕРІАЛІ ДРАМИ «СЕРПЕНЬ: ОКРУГ ОСЕЙДЖ»)

Гальчук О. В.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри світової літератури*

*Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

У курсі сучасної зарубіжної літератури в ролі твору-репрезентанта американської драматургії студентам пропонується драма Т. Леттса «Серпень: округ Осейдж». Із часу прем'єри на бродвейській сцені в 2007 році і Пулітцерівської премії 2008 року, вона завоювала не тільки любов глядачів, яких стало в мільйони разів більше після її екранізації з блискучим акторським ансамблем режисером Дж. Веллсом, а й залишається в центрі уваги дослідників, у тім числі й українських. Зокрема, А. Гайдаш розмірковує над порушеною автором проблемою вікових стереотипів і дискримінацією [1], О. Левченко розглядає жанрові особливості п'єси [2].

Осмислення твору Т. Леттса як сімейної драми, у якій віддзеркалюються проблеми сучасної Америки, потребує тлумачення тексту, по-перше, із погляду питань проблемно-тематичного характеру, крізь призму яких «Серпень...» прочитується простором перетину різних міфів – соціальних, культурологічних, ідеологічних. По-друге, як твір постмодерної доби його доцільно проаналізувати в оптиці поетики інтертекстуальності і специфіки хронотопу. Обидва аспекти взаємопов'язані і взаємозумовлені.

Основний конфлікт твору – сімейний. Читач стає свідком проживання кульмінації глибокої кризи родини Вестонів: у минулому відомого поета, а тепер алкоголіка Беверлі Вестона, його онкохворої дружини Вайолет, їхніх трьох дорослих доньок Барбари, Карен, Айві та сім'ї Метті Фей Ейкен – сестри Вайолет. Читачеві доведеться відповісти не тільки на питання, чи справді перед ним родина, чи це вже чужі одним одному люди, які продовжують завдавати болю собі та іншим через усвідомлення власної самотності. Як і доведеться

визначитись: мова лише про трагедію родини Вестонів чи це ще один варіант «американської трагедії».

На масштабування художньої картини твору вказують інші, окрім основного, конфлікти твору. Так, за фасадом сімейної драми прочитується конфлікт поколінь (докори старших Вестонів поколінню їхніх дітей-споживачів, провокативна поведінка доньки Барбари як реакція на лицемірство батьків), який оприявлюється в соціальній проблематиці. Родина на краю прірви, мотиви болючих взаємин-змагань трьох (магічне число) сестер за любов батьків і особистісна поразка кожної з них, проблема слабкої сильної жінки імпліцитно відсилають до творчого досвіду класичної драматургії – В. Шекспіра («Король Лір»), Б. Шоу («Дім, де розбиваються серця») та ін. Тож драматичні долі жіночих персонажів вписують «Серпень...» і в парадигму творів із гендерною проблематикою, де автор конструє жіночі образи на перетині віктимного і дев'ятого. Ще один аспект твору – це болісні пошуки усіма членами родини свого рецепту щастя, що видаються символічними сценаріями марних сподівань знайти у рідному домі місце сили. Відтак через зсув акценту із зовнішніх «боїв» персонажів до їхніх екзистенційних пошуків зорієнтовують на прочитання твору як історії втрати сучасною людиною моральних орієнтирів у світі, що диктує їй свої стандарти.

Моделюючи хронотоп твору, Т. Леттс звертається до випробуваного в літературі прийому: зібрати кілька поколінь родини, яка роками не спілкується, під одним дахом для проживання межової ситуації (зникнення, а потім самогубство батька родини) у момент екзистенційної кризи кожного з них, перетворивши місце зустрічі на місце сповіді, викриття таємниць, повернення у спогади. При цьому кожен із персонажів не тільки переживає зіткнення зі світом, який диктує свої правила, а й зіткнення із самим собою. Біль втрати ятрить старі травми і наносить нові. Стіни рідного дому не оберігають, а тиснуть. У ньому сестри Вестон знову стають «дітьми», але не в сенсі відчуття материнської турботи, а переживають знецінення, образи від Вайолет, яка не хоче бачити в доньках особистостей. Тому для них перебування в рідному домі – це прикра необхідність, що спричиняє душевний дискомфорт. Його метафорою є задуха в будинку, де не працюють кондиціонери, і спека за вікном. Адже «серпень» у назві твору – не випадковий часовий маркер, а метафора емоційної атмосфери, що панує в домі Вестонів і алюзія на втрату традиційного позитивного змістового навантаження архетипу «рідний дім».

Упізнаваний із драматичного доробку Г. Ібсена мотив викриття таємниць минулого, внаслідок чого формується новий контекст сприйняття себе і навколишнього світу, супроводжує кожного з персонажів:

Бeverлі Вестон пиячить, не маючи сил виправити вивих у подружніх стосунках, але ще більше – боячись визнати, що він перебуває у глибокій творчій кризі. Так пунктирно означається і тема митця у «Серпні...»: «разовий» успіх, паразитування на колишній славі, творча безплідність і шлях до самогубства через самотність. Доля Beverлі – це митець, який довгий час намагається підтримувати ілюзію свого таланту. Його самотність – це в певному сенсі самотність міллерівського Гаррі Ломена зі «Смерті комівояжера», який програв у двобою за успіх.

Т. Леттс виходить на критичне осмислення суспільного запиту на успіх. Як частина міфу про американську мрію, цей запит, якому, як з'ясовується, не відповідають жоден із членів родини, визначає спільну модель їхньої поведінки в домі, де вони намарно хочуть продемонструвати кращу версію себе – успіху у шлюбі, у материнстві, у кар'єрі. Тож одягають «маски», перетворюючи дім зі «свого» простору на карнавалізований «чужий». Тож кожен із персонажів переживає кризу ідентичності.

Жіноча доля кожної з сестер Вестон – це ніби варіації на тему «Скляного звіринця» Тенессі Вільямса: подружня зрада, нерозбірливість у любовних стосунках як пошук почуттів, яких не зазнала в родині, інцест. Так, Барбара, хоча і приїхала з чоловіком Біллі і донькою-підлітком, але приховує, що її шлюб кінцевий, бо чоловік зрадив її зі студенткою. Зізнатись у цьому матері – це дати їй привід для зловтішання і докорів. Бо в такий спосіб Вайолет переконує себе, що не тільки її шлюб не склався. Не зізнається у своїх справжніх почуттях і Карен, яка приїздить із чоловічиною-плейбоєм (така собі пародія на Кена і Барбі), про весілля з яким, як у жіночих журналах, вона мріє. Розуміючи, що не має тієї внутрішньої сили, яка є на позір у Барабари, Карен відчайдушно прагне втекти від самотності і довести собі, що комусь потрібна. Відмовитись від «глянцевої мрії» (для неї – фіксації життєвого успіху) не змусить навіть факт флірту Стіва з її племінницею. Для Карен визнати це – програти, дати матері привід знущатися з неї так, як вона чинить щодо молодшої сестри Айві. В очах матері та є старою дівою, яка не збудувала кар'єри. Тож не дивно, що Айві не поспішає ділитися зі своїми родичами ні проблемами (як і матір, вона мала захворювання, але нікому, окрім малюка Чарлі, як попри його вік продовжують називати в родині її кузена, не сказала), ні своїми радощами. Принаймні так вона і малюк Чарлі сприймають свій таємний роман, знайшовши один в одному підтримку і співчуття. Для Айві успіх як відповідність вимогам соціуму неважливий. На противагу Карен, вона обирає серцем, і навіть певна маргінальність малюка Чарлі (основна емоція, яку його мати, сестра Вайолет,

демонструє щодо нього – це розчарування) радше одна з причин їхнього зближення, зближення двох розчарувань своїх матерів.

Але таємниця, яку багато десятиліть приховує старше покоління Вестонів, розіб'є надію на щастя цієї пари: виявляється, що малюк Чарлі – син Беверлі. Це відкриття дозволяє читачеві краще зрозуміти і депресію батька родини, і непрості взаємини Метті Фей з сестрою, і, врешті, саму тричі зражену – чоловіком, сестрою і, як вона вважає, доньками – Вайолет. Її спогади про власне дитинство (ще одне відсилання до символіки серпня як місяця завершення жнив, де спогади – «ужинок», з якого проростає майбутнє), показові як травма зраженої у своїх сподіваннях на любов дитини. Ретроспекції, до яких не раз вдається Вайолет, – авторський спосіб показати, як минуле і сучасне взаємодіють у її свідомості.

Трагедія кількох поколінь як тяглість трансформованого античного мотиву родового прокляття – одна з традиційних тем і англійської сімейної хроніки, і американської літератури ХХ ст. (Т. Драйзер, В. Фолкнер, Дж. Стейнбек та ін.), де крізь призму історії окремої родини «діагностуються» хвороби всього суспільства, – отримує художнє рішення і в Т. Леттса. Драматург акцентує на зацикленості персонажів на визнанні своєї реалізації; на домені матеріального (бізнесові переговори, які веде «жених» Карен за поминальним столом; поведінка Вайолет, яка кидається не в готель до Беверлі, який попереджує її про задум самогубства, а в банк по гроші), наркотичній залежності матері. Так актуалізується ще одна інтерпретація символіки серпня як вказівки на циклічність історії і змін.

Окрім аналізу особистої ідентичності і пов'язаної з нею ролі індивідуальної пам'яті, Т. Леттс не оминає питання і колективної ідентичності. Його оприявленням є хронотоп у титулі твору – «округ Осейдж» – і образ Джони Моневати, жінки, яку незадовго до свого самогубства наймає Беверлі для догляду за хворою дружиною. Назва округу в Оклахомі – це не лише акцент на кліматичних умовах як метафори психо-емоційної «задухи» в домі Вестонів, а й асоціативний ряд із постколоніального дискурсу: у цьому окрузі мешкають індіанці-оседжі (осейджі), одне з багаточисельних племен корінних американців, вимушених переселитись у резервацію. Саме індіанка Джона залишається у спорожнілому домі Вестонів разом із Вайолет, і, на відміну від її доньок, здатна пожаліти вмираючу жінку. Парадокс у тому, що навіть трагічний досвід її народу, позбавленого у всіх сенсах «свого» простору, не витіснив з її душі людяності.

Таким чином, «Серпень: округ Осейдж» Т. Леттса нагадує старанно підібрану колекцію традиційних для психологічної п'єси мотивів, щоб врешті з цієї мозаїки вийшла глибока, пронизлива і щоразу нова

розмова про вічне. Саме впізнаваність життєвих і літературних ситуацій, що у цьому випадку збігаються, гарантує творові довговічність як розмові про великі трагедії в малому домі.

Література:

1. Гайдаш А. Особливості геронтопортрету протагоніста у п'єсі Трейсі Леттса «Серпень: округ Осейдж». *Studia Philologica*. 2018. № 10. С. 120–125.

2. Левченко О. Жанрові особливості сімейної драми Трейсі Леттса «Серпень: округ Осейдж». *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2015. Вип. 4 (82). С. 60–64.

«ЖАГА СПРАВЖНЬОГО» У КНИЗІ АНДРІЯ ЛЮБКИ «У ПОШУКАХ ВАРАВАРІВ. ПОДОРОЖ ДО КРАЇВ, ДЕ ПОЧИНАЮТЬСЯ Й НЕ ЗАКІНЧУЮТЬСЯ БАЛКАНИ»

Гапон Л. О.

*кандидат філологічних наук, консультант
Тернопільський комунальний методичний центр
науково-освітніх інновацій та моніторингу
м. Тернопіль, Україна*

Поняття «метамодернізм» увійшло в літературознавчу парадигму на початку ХХІ століття. 2010 року його ввели західноєвропейські вчені Тімотеус Вермюлен і Робін ван ден Аккер у статті «Замітки щодо метамодернізму». Згодом свої дослідження з теми оприлюднили році Люк Тернер («Маніфест метамодернізму») і Сет Абрамсон Дембер («Десять базових принципів метамодернізму»). Учені окреслили засадничі аспекти метамодернізму, наголосивши на його життєствердному патосі, що прийшов на зміну деконструктивним настроям постмодернізму.

На українському ґрунті метамодернізм як художній напрям досліджували літературознавці Ольга Бандровська, Тетяна Гребенюк, Василь Пахаренко, Світлана Вардеванян, Марія Варлигіна, Тарас Пастух та ін. На особливу увагу заслуговують праці Тетяни Гребеняк «Спільний біль, війна й ідентичність: національна специфіка українського літературного метамодернізму» (2023) і Василя Пахаренка «Метамодернізм як художній напрям: роздуми про новий тип